

ויקרא ו

לא תני דין מסויים כו', גם כשאין לדין זה מקום במציאות? – הרי מובן שאא"פ לתרץ כן דברי הרמב"ם, שספרו אינו אלא „הלכות הלכות“⁸.

עוד תירוצ' יש במפרשים, דהיא גופא קמ"ל, דכבשה דכתיב בחטאת הוי לעיכובא.

אבל גם תירוצ' זה קשה להולמו, כי: (א) למה להשמיענו דכבשה דכתיב ב-חטאת הוי לעיכובא בדין תערובות – ולא בפשוטו שהמקריב זכר לחטאתו לא יצא? (ב) ועיקר: זה דכבשה דכתיב ב-חטאת הוי לעיכובא הוא מילתא דפשי-טא, כדמוכח מהשקו"ט בגמ'⁹ רק בנוגע להמפריש נקבה לעולתו אם חייל עלי' קדושה (ג) הרמב"ם פסק כבר (בפרקים שלפנ"ו)¹⁰ דהדיט שמפריש זכר לחטאת אינו מתקדש (לא קדושת הגוף ולא קדו-שת דמים).

ב. והנה בגמ' שם¹¹ איתא: מאי שנא חטאת ואשם דהאי זכר והאי נקבה חטאת ועולה נמי [האי זכר והאי נקבה איכא שעיר נשיא [שהוא זכר], חטאת ואשם

א. כתב הרמב"ם בהל' פסולי המוקד-דשיני' (לאחרי שפירש' אופני זבחים ש-נתערבו ופרטי דיניהם) „כל הקדשים אפשר שיתערבו מין במינו חוץ מן ה-חטאת עם האשם, שאין האשם אלא מ-זכרי כבשים ואין לך חטאת מן הכבשים אלא נקבה“, ומקור דבריו במשנה זבחים¹² „הכל יכולים להתערב חוץ מן החטאת והאשם“.

ותמהו המפרשים: מהו הצורך להש-מיענו ד„הכל יכולין להתערב חוץ מן ה-חטאת והאשם“, והרי זה שאשם וחטאת אין יכולין להתערב הוא מצד הכרח ה-מציאות, כיון שזה זכר וזו נקבה, וא"כ אמאי צריך התנא (ועד"ז הרמב"ם) להש-מיענו דבר שבמציאות?

יש שתירצו: דתני הכי (במשנה) כי היכי דלא תקשי' אמאי לא תני דין חטאת ואשם שנתערבו כי היכי דתני דין תערובות אחרני.

אבל לכאורה דוחק הוא, דמכיון שב-מציאות אי אפשר להם להתערב – הרי מעיקרא אין מקום לשאלה „אמאי לא תני דין שאינו במציאות“ (דאטו בשופטני עסקינ'?).

וגם את"ל (בדוחק גדול) דכן הוא דרך המשנה לברר גם שאלה כזו (אמאי

(7) ראה בית דוד שם: וכה"ג דתני בפ"ד דנדרים [צ"ל פ"ג, והוא שם לא, א] לוקח בפחות ומוכר ביותר אם שומעין לו כי היכי דלא ליתפיס במילתי' (ראה תרי"ט שם).

(8) הקדמתו לספר היד.

(9) שושנים לדוד למשנה זבחים שם.

(10) תמורה כ, א.

(11) הל' פסולי המוקדשין פ"ד ה"ח. וראה נ"ב

שם.

(12) עה, ב.

(1) פ"ו ה"ז.

(2) שם ה"טו.

(3) ע"ב.

(4) בית דוד למשנה זבחים שם.

(5) ב"ק פה, א. ובכ"מ.

(6) להעיר מיבמות פ"א מ"א בסופה: ואי אתה

יכול לומר כו'. וראה הערה הבאה.

ואיל, כי „אמרי דיכרא אוכמא הוא“ („סברי (שהשעיר) איל שחור הוא“¹⁸)

[ומטעם זה תתכן מציאות לשחוט שעיר לשם אשם (ולא אמרינן דכיון שה-חילוק בין שעיר ואשם (איל) „דברי-גלוי לכל הוא“ הרי „מעשיו מוכיחין עליו“ שהוא מכובד ולא כיוון לשם אשם) — כי יתכן שלא הבחין בין שעיר ואיל ד, „אמרי דיכרא אוכמא הוא“]

הרי שהחילוק בין שעיר נשיא ואשם (איל), למרות היותם שני מינים, לא מקרי שינוי גלוי כ”כ ואפשר לטעות ביניהם [ומה שהגמ' אומרת כאן שאי אפשר ש-יתערבו, היינו רק (כמ”ש התוס’¹⁹) משום „דכי דייקנין ב”י אפשר לברר“].

וא”כ הדרא קושיא לדוכתא — מדוע לא הביא הרמב”ם (בפירוש) גם החילוק (שבגמרא) בין שעיר נשיא ואשם (שאינן יכולים להתערב)?

ג. ויש לומר — ובהקדים:

ידועים דברי הזהר²⁰, שנגלה דתורה ונסתר דתורה נקראים גופא דאורייתא ונשמטא דאורייתא, היינו, שהיחס בין נגלה ונסתר הוא כהיחס שבין הנפש וה-גוף. שמזה מובן, דכמו שהנפש והגוף מתאימים המה ככל פרטיהם (וכאשר יש אי-התאמה ביניהם ח”ו ה”ז גורם בלבול בבריות כו’), כמ”כ הוא בנוגע לנגלה ונסתר דתורה, שאין הם שני חלקים נפר-דים ח”ו, אלא מתאימים זל”ז.

ואולי יש לומר, שזהו אחד מהטעמים לכך, שישנם ענינים בנגלה דתורה ש-אא”פ להבינם לתכליתם בלי ביאורם ב-

נמי²¹] איכא שעיר נשיא [וא”כ יכול גם אשם להתערב עם חטאת], האי שיער [„אין לו צמר אלא שיער“²²] והאי צמר [„איל“²³ הוא ויש לו צמר“].

וצ”ע מדוע כתב הרמב”ם הא ד, חוץ מן החטאת עם האשם” מפני החילוק דו-כר ונקבה, ולא הביא גם החילוק שבגמ’ גבי „שעיר נשיא“, דהאי (חטאת הנשיא) שיער (שעיר) והאי צמר (איל)²⁴?

לכאורה אפשר ליישב ע”פ דיוק לשון הרמב”ם „כל הקדשים אפשר שית-ערבו מין במינו כו’ ואין לך חטאת מן הכבשים אלא נקבה“, היינו שהרמב”ם איירי רק בתערובת „מין במינו“, שבה יש צורך לחלק בין אשם לחטאת (דשני-הם כבשים) שזה זכר וזו נקבה: משא”כ החילוק בין חטאת הנשיא ואשם הוא ל-היחס שני מינים (שעיר ואיל), דפשיטא שאין יכולים להתערב.

אבל מזה גופא שהגמ’ מחלקת בין חטאת הנשיא ואשם רק מחמת זה ד, „האי שיער והאי צמר“ — אף ששני מינים הם (איל ושעיר) — מוכח, דזה שהם שני מינים עדיין אינו שולל האפשריות שית-ערבו, והטעם שאין יכולים להתערב הוא רק מפני שהשעיר אין לו צמר כמו ה-איל.

יתירה מזו: בגמ’²⁵ מפורש (והובא בתוס’ כאן²⁶) שאפשר לטעות בין שעיר

13) הגירסא בשמ”ק שם. וראה גם גירסת הצ”ע עה”ג שם.

14) פרש”י זבחים שם.

15) להעיר שברע”ב ושטמ”ק (אות ז) למשנה זבחים שם, כתבו תחלה החילוק דחטאת אינה איל ואשם אינו אלא איל, ואח”כ הזכירו החילוק דזכר ונקבה. וראה תו”ש שם.

16) מנחות ג, סע”א.

17) ד”ה דהאי זבחים עה, ב.

18) רש”י מנחות שם ד”ה אמרי.

19) רש”י שם ד”ה דהאי צמר.

20) רש”י שם ב, ב ד”ה מעשיו מוכיחין.

21) זח”ג קנב, א.

חדש התנא, דמכיון דהאי זכר והאי נקבה, לכן גם ברוחניות אא"פ שיתערבו. [ואף שכתב הרמב"ם (בסוף ספר עבו-דה²⁷) ד"כל הקרבנות כולן מכלל החו-קים הן", הרי בסוף ספר קרבנות²⁸ כתב "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם, ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם"²⁹, ומובן מזה, דגם הא שאשם וחטאת אין יכולים להת-ערב משום שאשם בא מן הזכרים וחטאת באה מנקבות – אע"פ שהוא בכלל החו-קים, ראוי להתבונן בו וליתן לו טעם³⁰, ובלשון הרמב"ם שם – לימוד ב"לתקן הדעות וליישר כל המעשים"].

ד. ויש לומר הביאור בזה:

החילוק הכללי בין חטאת ואשם הוא, דאשם חמור מחטאת, ועד שכמה אשמות באים גם על המזיד³¹, משא"כ חטאת באה רק על השוגג, וכמו שהאריך ה-רמב"ן בפירושו על התורה³² בביאור

פנימיות התורה – להורות, ששני חלקי התורה אינם חלקים נפרדים זמ"ז ח"ו, אלא שניהם חלקים מ"התורה אחת", ועד שכ"א מהם משלים את השני³³.

ואם הדברים נכונים בכל עניני התו-רה, עאכ"כ בנוגע לקרבנות, שידוע ש-חוכן ענין הקרבנות הוא (לא כ"כ³⁴ מעשה ההקרבה, כ"א) מחשבת וכוונת האדם לפני ובשעת ההקרבה [שזהו גם אחד מהפירושים³⁵ בלשון קרבן – שה-אדם מקרב את עצמו להשם: וכמרומו גם בהתחלת פרשת קרבנות – "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", שההקרבה צ"ל "מכם", מן האדם עצמו³⁶] – היינו, שב-יחד עם "הלכות קרבנות" במעשה ההקר-בה, ישנן "הלכות קרבנות" בשייכות ל-הקרבן האדם³⁷.

ועפ"י י"ל בעניננו: החידוש בההלכה (במשנה ורמב"ם) שהחטאת והאשם אין יכולים להתערב, אינו (כ"כ) בענין מעשה ההקרבה (בגשמיות) – שבוה אי אפשר במציאות שתתערב החטאת עם האשם – אלא בענין "הלכות חטאת ואשם" בחובות הלבבות ותוכנם הרוחני, שבוה יתכן ש-יהי עירוב של עבודת החטאת (ברוח-ניות) ועבודת האשם (ברוחניות) – ומ-

27 סוף ה'ל' מעילה.

28 סוף ה'ל' תמורה.

29 ואולי י"ל בהחילוק דסיום ספר "עבודה" (שהרמב"ם מדגיש שם דהקרבנות הן מכלל החוקים) וסיום ספר קרבנות (דמדגיש "תן לו טעם") – כי מצד "עבודה" (עבודות) צ"ל הכל (גם קרבנות) מצד הציווי דהאדון בלבד, ולכן העתיק שם שהם "מכלל החוקים": אבל בס' "קרבנות", שתוכנם – שמתקרב לה', הרי שלימות הקירוב לה' היא כאשר הוא גם מצד שכל האדם ("תן לו טעם").

30 וע"ד המבואר בסוטה שם (לב, ב) בעניננו (קרבנות), ד"לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה" שהוא בכדי "שלא לבייש את עובדי עבירה" ע"ש עוד פרטים.

31 ראה כריתות ט, א. רמב"ם ה'ל' שגגות פ"ט ה"א, ה"ה"ז. וראה פרש"י הוריות ח, א (וראה רש"ש שם ז, א). ומהו מובן דגם אלו שבאים רק על השוגג חמורה כפרתם מחטאת. וראה רמב"ן המובא בפנים.

32 סוף פרשתנו.

22 ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 209.

23 י"ל דוגמא לדבר: אמירת פסוק ראשון דק"ש (וברכה א' דתפלה) וכוונתו (ברכות יג, ב. לד, ב. רמב"ם ה'ל' קיש רפ"ב. ה'ל' תפלה רפ"י. טושי"ע (וידאדה"ז) א"ח ס' ס"ה. ר"ס קא).

24 ראה ספר הבהיר ס' מו (קט). ועייגי"כ זח"ג ה, רע"א. ובהנמסר לקמן הערה 42.

25 תורת אדה"ז (ד"ה ושאתם תשא – סה"מ קונטרסים ח"ב תנ, א ואיל"ך. ועוד). ד"ה באתי לגני הש"ית פ"ב. וישנ.

26 ובנוגע לקרבנות עמי הארץ בנדו"ז – לב ב"ד מתנה עליהם, כמז"ל (ובחסים ב, ב. מו, ב) בנוגע "לשם ששה דברים הובח נזבח".

רָכָה וּתְגִיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֹנְשֵׁי וּדְקוֹדֹ-
קִין פֶּרֶשׁ לְזִכְרֵיהֶם דְּבָרִים הַקְּשִׁים כְּגִי-
דִין".

והיינו דלהפעולה דקרְבַן חטאת (ש')
הוא רק על השוגג) מספיקה עבודה
בבחי' רכות (נקבה), ואילו בשביל אשם
(הבא גם על המזיד) צ"ל עבודה בבחי'
תוקף (זכר).

ה. ביאור הענין³³:

בין הטעמים שקרבן מכפר על החטא
הובאו במדרכי רז"ל ובמפרשי התורה
כמה טעמים וביאורים³⁴, וביניהם שני
טעמים עיקריים:

(א) הרמב"ן³⁵ ביאר „שיחשוב האדם
בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו
ונפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו
לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה
וכפר הקרבן הזה כו", שאז דוקא מכפר
הקרבן.

(ב) קרבן תוכנו קירוב³⁶ הכחות וה-
חושים להקב"ה, והוא עי"ז דאדם כי
יקריב — מכם קרבן לה, שמתקרב לה,
וי"ל שהוא על ידי התבוננות בזה גופא,
שזה שחטא ופגם והעביר את הדרך הוא
בסיבת הנפש הבהמית ויצרו הרע, שאין
זה מציאותו האמיתית של יהודי, כ"א

החילוק דאשם וחטאת (וכמודגש בשמו-
תיהם).

וי"ל, שענין זה בא לידי ביטוי לא רק
בשוויות (ועד — בממוז) שלהם — דחטאת
בת דנקא (מעזה) ואשם שתי סלעים³⁷ (מ"ח
מעין³⁸) — אלא גם בזה ש„אין האשם
אלא מזכרי כבשים ואין לך חטאת מן ה-
כבשים אלא נקבה³⁹“:

החילוק בין עבודה דבחי' „זכר“ ו-
עבודה דבחי' „נקבה“ מובן בפשטות, זכר
מורה על תוקף וחוזק, ונקבה — על
רכות וחלישות (ע"ד „תשש כחו כ-
נקבה“⁴⁰), וע"ד מ"ש⁴¹ במתן כל התורה
ומצותי' כולן — „כה תאמר לבית יעקב
ותגיד לבני ישראל“ ופרש"ם⁴² „לבית
יעקב אלו הנשים תאמר להם בלשון

(33) שבועות לו, א. זבחים מח, א. רמב"ם הל'
פסוה"מ פ"ד הכ"ב.

(34) ראה פרשי שבועות שם ד"ה היינו. זבחים
שם ד"ה דנקא. תרי" ברכות בתחלתו ד"ה והא
דאמר' ועוד.

(35) בקרבנות ישנם כמה חילוקי מינים וסוגים
„כל הקרבנות בין של צבור בין של יחיד ארבעה
מינין עולה וחטאת ואשם ושלמים . . פסח והבכור
והמעשר“: ובסוגים: קרבן יחיד, קרבן ציבור, קרבן
ציבור דומה ליחיד קרבן יחיד דומה לקרבן ציבור,
וכפי שהאר"ך הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות פ"א
(הובא ונת' בתורת העולה להרמ"א ח"ב פ"ז ואל"ך)
ובפירוש המשניות בהקדמתו לסדר קדשים (הובא
גם בלח"מ לרמב"ם שם). ומובן שהביאר שבפנים,
מה שתוכן הקרבן מתבטא (גם) בזה שבא מזכר או
נקבה וכיו"ב, הוא בכל קרבן בהתאם למינו,
בקרבנות שבאותו הסוג. אבל אין זה שייך לזה
שעולה באה מה הזכרים ושלמים בין זכר ובין נקבה,
דשלמים ועולה הם סוגים שונים בקרבנות ויש בהם
טעמים לפרטי דיניהם, בהתאם לתוכן הקרבן.

(36) ברכות לב, סע"א. פרש"י בהעלותך יא, טו.
ואתחנן ו, כד. וראה זח"ג קנו, א.

(37) יתרו יט, ג.

(38) וראה ער"ו במכילתא עה"פ.

(39) ראה ע"ד הסוד בבחי' פרשתנו א, ט (בסופו)
— הובא גם בתורת העולה שם פ"א (בטעם הי') ופ"ט
(וראה שם פ"יא). ועוד.

(40) ראה תורת העולה שם פ"א. ועוד.

(41) עה"ת ריש פרשתנו א, ט. וראה גם תורת
העולה שם בטעם ה' (מבעל העקידה). של"ה
שבהערה הבאה (מראקאנטי). ועוד.

(42) ראה בהנסמן בהערה 24. וראה בבחי' שם
(הובא בתורת העולה שם בטעם הי'). וראה בטעם
ה"א. של"ה מס' תענית (ריא, ב). פ"ח שער
התפלה פ"ה.

„לעולם ירגיו אדם יצ"ט על יצר הרע"י.

ו. והנה כל זה הוא ע"ד הרגיל. אמנם יתכן לפעמים, ששני מינים אלה יתערבו ויתחלפו זע"ז, והיינו דזה שעבר עבירה בשוגג יהי גרוע מהעובר עבירה במזיד. ולדוגמא, אם זה שעבר במזיד לא הי' זה לגמרי באשמתו, כ"א מצד חבריו כו' (כמאמר⁴⁸ „הרבה שכנים הרעים עושין") או מצד שנולד בטבע רע"י וכיו"ב: משא"כ זה שעבר בשוגג הוא משום שלא השגיח ע"ע בעינא פקחא⁴⁹ בעבודת ה' שם, לשעבד עצמו לבורא, ובמילא בא לידי חטא בשוגג מחמת התגברות נפש הבהמית⁵⁰.

ובזה מחדש הרמב"ם, ד"כל הקדשים אפשר שיתערבו מין במינו חוץ מן ה' חטאת עם האשם שאין האשם אלא מ' זכרי כבשים ואין לך חטאת מן הכבשים אלא נקבה":

בשורש וסיבת הדבר אמנם יתכן ה' דבר שיתערבו, והיינו דמצד הגברא יתכן דחטא שעליו מביא אשם אינו חמור כ"כ (בסיבת מעשה החטא), והחטא ש' עליו מביא חטאת חמור יותר (בסיבת מעשה החטא), ולכן יש מקום לומר שב' נדון כזה מספיקה לאשם עבודת ותנועת

אמיתת מציאותו היא נפשו האלקית⁵¹, שהיא חלק אלקה ממעל ממש⁵², וגם בשעת החטא היתה באמנה אתו⁵³, ועי"ז גופא מתגלה ומתעוררת בו נפשו ה' אלקית, ושב מחטאו ומתקרב לה' ביתר שאת כו'.

וי"ל, דשני אופנים אלו, בכללות, הם ב' ענינים הנ"ל – העבודה בבחי' זכר והעבודה בבחי' נקבה:

האופן הא', שיחשוב האדם שראוי לו שישפך דמו וישרף כו', הי' ענין של תוקף וחוזק, דברים קשין כגידין, שם בטל את עצמו; ואילו האופן הב' הרי עיקר תוכן ההתבוננות הוא במעלתו, ע"ד נפשו האלקית הנמצאת בו ותמיד קשורה ומחוברת עם הקב"ה וכו', וכערך להנ"ל היא העבודה דבחי' נקבה, לשון רכה.

וע"פ זה יובן מדוע חטאת באה נקבה ואשם בא רק מן הזכרים – כי חטאת באה על השוגג, אשר לזה מספיק שית' בונן שהחטא בא מהתגברות נפשו ה' בהמית, ואילו מציאותו האמיתית היא טוב כו'; משא"כ אשם (לפעמים) בא גם על המזיד, מכיון שיצרו עומד בהתגברות ובגלוי כ"כ עד שאפשר ולפעמים בא בפועל שמחטאו במזיד, לא די' ב' התבוננות בבחי' הטוב הצפון שבו בכדי לעוררו ולגלותו (ועד שיפעול בהאדם שיתקרב לה') וכו', כי מאחר שיצרו גבר עליו כ"כ הי' מורה שהטוב שלו הוא בהסתר גדול ביותר, ולכן זקוק לעבודה באופן של „זכר", היינו דברים קשין כ' גידין, לבטש⁵⁴ ולהכניע יצרו, כמרזל⁵⁵

(47) וראה בארוכה לקר"ש חט"ו ע' 123 ואילך.

(48) סוטה ז, א – במשנה (וראה פרש"י שם).

רמב"ם הל' סוטה פ"ג ה"ב.

(49) וע"ד הפ"י בלך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך (כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סכ"ד.

סד"ה לך תשיה. ועוד).

(50) ראה רמב"ם הל' שגגות פ"ה הי': השוגג

הי' לו לבדוק ולדקדק ואילו בדק יפה יפה כו'.

(51) ראה אגה"ק סו"ס כח. וראה רש"י שבועות

(ב, א) ד"ה תולה. וראה בארוכה לקר"ש ח"ג ע' 944

ואילך בביאור טעם חומר חטא בשוגג על חטא

במזיד, וחומר באשם תלוי על חטאת.

(43) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(44) תניא רפ"ב.

(45) ראה תניא ספכ"ד.

(46) ברכות ה' רע"א. וראה תניא ספכ"ט שע"ז

הי' אצל המרגלים.

ומ"מ כתב הרמב"ם כאן בטעם שאין חטאת ואשם מתערבין רק החילוק דזכר ונקבה ולא הזכיר גם זה דאי אפשר שחטאת ואשם יתערבו גם כאשר החטאת היא זכר שעיר נשיא, מחמת דהאי שיער והאי צמר⁵⁴,

כי הרמב"ם נקט התוכן הכללי, במה מתבטא החילוק בין אופן הכפרה על חטא דחטאת ואופן הכפרה על חטא דאשם, מחמת החפצא דהחטא. ואילו זה שחטא נשיא הוא שעיר אינו שייך לגוף ועצם החטא, ובמילא לגדר הכפרה ד-חטאת ואשם, כ"א להגברא החוטא, מחמת היותו נשיא, כנ"ל, ובמילא צריך לשעיר לכפרתו.

(משיחת ליל ה' דסוכות תשמ"ה)

כפרה באופן השני הנ"ל, באופן ובלשון רכה, ובנוגע לחטאת מוכרח דוקא אופן הא' הנ"ל דברים קשין.

ולכן משמיענו הרמב"ם, שאף שבמצ"א את בעבודת ה' שייך עירוב ביניהם – הנה בנוגע להפעולה דהחטא והכפרה בעולם, מצד החפצא של החטא שעליו בא קרבן אשם, צ"ל דוקא "זכרי כבשים" – אופן העבודה ד"ירגיו אדם", ומצד החפצא של החטא דחטאת, צ"ל נקבה דוקא, לשון רכה, לגלות מציאותו האמיתית דהיינו הטוב שבו.

ז. וע"פ הנ"ל מובן מה שעיר נשיא אף שהוא חטאת בא מן הזכרים, ולא נקבה: כאשר נשיא יחטא, הרי הגם ש-הוא בשוגג לגמרי צריך להיות אופן תשובתו וכפרתו באופן של "זכר", קשים כגידין. והטעם, כי גם חטא קל של נשיא פועל ומשפיע ביותר, פועל על כלל העם⁵² (ע"ד מרז"ל⁵³ עה"פ ואשימם ב-ראשיכם).

52) כ"ה בפשטות, שחטא הנשיא חמור מחטא דהדיוט. וגם לפי פרש"י (פרשתנו ד, כב. מתו"כ שם. הוריות י, ריש ע"ב. ועוד) – "לשון אשרי, אשרי הדור כו'" – הרי מזה פרש"י מדייק ומעתיק גם הסיום (וע"ד בתו"כ כו' שם) "קיו שמתחרט על זדונותיו" משמע, שהכפרה (על שגגות) שייכת ופועלת בהעם בנוגע (גם) לזדונותיהם. וראה לקו"ש ח"י ע' 34 ואילך.

53) ספרי (ורש"י) דברים א, יג.

54) להעיר דגם "איל" הוא "לשון קשה" (תוקף) כמו (יחזקאל יז, יג) ואת אילי הארץ – פרש"י פרשתנו ה, טו (גבי קרבן אשם), הובא בקרית ספר (להמבי"ט) ריש הל' מעשה הקרבנות.

(*) תו"כ צו ז, ל (בסופר).

ניסן

רוב החדש בקדושה" – אין אומרים תחנון כל חדש ניסן).

וצריך להבין:

אע"פ שכל עניני (וסיפורי) התורה הם נצחיים, מ"מ, לא מצינו שיתקנו בסדר התפלה (וכיו"ב) זכר לדורות על כל מאורע שבתורה, כ"א רק בענינים מסויים – מהם ענינים כלליים ויסודיים, כמו "זכר ליציאת מצרים"; "זכר למקדש" וכיו"ב [וגם בנוגע ל"מקדש" אין עושים זכר לכל העבודות שנעשו ב"מקדש (אפילו עבודות שנעשו הרבה פעמים)]:

ומדוע עושים זכר לדורות לקרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח – שהיו (א) חד פעמיים, (ב) במשכן (היינו, שקדם בזמן לא רק לגלותנו זה האחרון, אלא גם ל"מקדש שני, גלות בבל ולמקדש ראשון)!

ובזה גופא – זכר כפול: (א) אמירת פרשת הנשיא, (ב) אי אמירת תחנון (ועד למשך חדש שלם).

א. מ"ח ניסן עד י"ב בו "נוהגין לקרות פ' הנשיא שהקריב בו ביום". ו"מטעם זה נוהגין שאין אומרים תחנון בימים אלוי, מפני ש"בא" בניסן (יום הקמת המשכן במדבר) התחילו הנשיאים להקריב את קרבניהם לחנוכת המזבח נשיא א' ליום עד י"ג בניסן וכל נשיא ביום שהקריב קרבנו ה' יו"ט שלו" (ומ"כיון שביחד עם ימי הפסח שלאח"ז, יצא

(1) שו"ע אדה"ז א"ח סתכ"ט סט"ז. משל"ה מס' פסחים קמ, ב. וראה גם ליקוטי עמק ברכה להשל"ה ס"ג. אל"י רבה א"ח סתכ"ט סק"ז. אל"י ווטא שם סק"ד. באה"ט שם סק"ז. חק יעקב שם סק"י. סידור ר"ע דיני ניסן ס"ז. ועוד.

וביום י"ג ניסן אומרים הפרשה דזאת חנוכת המזבח עד כן עשה את המנורה (סידור תורה אור וסידור תהלת ה'. ועוד), שהוא נגד שבט לוי (שו"ע אדה"ז וליקוטי עמק ברכה שם). וראה שיחת י"ג ניסן תשמ"ה. ועוד.

(2) טושו"ע א"ח סתכ"ט ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ח. וכן הוא בסידור אדה"ז (לפני "למנצח גו' יענך") בהימים שאין אומרים בהם תחנון.

ולהעיר דמ"ש שם "מנהג ספרד" – מוכרח לומר שאינו שולל שאר בני ישראל, כי סידור אדה"ז הוא שוה לכל נפש (ראה שער הכולל ב"הקדמה), לא רק לספרדים, ובמכ"ש עבור ההולכים בדרכיו והגרים במדינתו של אדה"ז (שרובם לא היו ספרדים). אלא י"ל ש"מנהג ספרד" בא להוסיף הדגשה מיוחדת בזה. ואכ"מ.

(3) שו"ע אדה"ז שם סט"ז. ממסכת סופרים פכ"א ה"א.ב. טור א"ח שם.

(4) פקודי מ, יז.

(5) נשא ז, יא.

(*) ולהעיר משער הכולל (פי"א אות יח), דמשמע שמפרש, מנהג ספרד על הימים שנוהגים ש"א בהם תחנון.

(6) שו"ע אדה"ז שם. מב"י לטור שם. מג"א א"ח שם סק"ג.

(7) ראה תניא רפ"ז.

(8) להעיר מרמב"ם הל' מעשה הקרבנות ספ"ב.

(9) נוסף על זכר לזה בימי חנוכה עיי קריאת פ' הנשיאים בציבור (משנה מגילה ל, ב ובפרש"י. וראה לקו"ש חכ"ה ס"ע 378 ואילך. ושי"ג) – זכר שונה לגמרי – כדמוכח גם מזה שביום הח' קורים מנשיא הח' ועד גמירא.

(10) גם לא ביום השבת – בנוגע לאב הרחמים וצדקת צדק (מג"א א"ח סרצ"ב סק"ג. שו"ע אדה"ז שם ס"ח. סידור אדה"ז במקומו).

(11) וי"ל שיש בזה גם ענין חיובי – כי בימים